

סלזניקי יהושעלים של הבקו

יום לברוא את עצמך

ירושלים שבבלב

סדרת 'מסע אל תוך עצמך' עסקה בספרד ובחכמיה. צעדנו בעקבות יהודי ספרד ולמדנו רבות על זהות יהודית, בחירה חופשית ועוד. בתאריך ג' בניסן הרנ"ב (31 במרץ 1492) נחתם בידי פרדיננד השני מלך אראגון ואשתו, המלכה איזבלה הראשונה מקסטיליה, צו גירוש על היהודים שגרם לסיום תקופה זוהרת בת מאות שנים. נדמה היה כי זה הסוף.

אך היהודים נדדו אל מקומות חדשים, הקימו מאפס מרכזי תורה ויהדות והגדילו את השפעתם עשרת מונים. עיניהם היו נשואות תמיד אל ירושלים, לב העם היהודי. לכן, כמעט בכל מקום בו הקימו היהודים מרכז רוחני הם כינו אותו 'ירושלים'. בסדרת השיעורים הבאה נעסוק במרכזים כאלה, נלמד על המסרים החשובים שלהם ועל האופן בו אנו יכולים להפוך למנהיגים בעלי השפעה, נושאי חזון ומתווי דרך.

יהושקים של הבבלקן

את פניה לבלי הכר. לראשונה בהיסטוריה של העיר נוצר בה רוב יהודי, והעיר, שהייתה עיר מהגרים מעורבת, נהייתה לעיר בעלת מאפיינים יהודיים. הנמל כמעט ושבת בשבתות ובמועדי ישראל כמו גם מרבית החנויות וברחבי העיר נשמעו תפילות ומזמורי שבת וחג.

תקופה זו נחשבת לתור הזהב של יהדות סלוניקי, המהגרים היהודים מספרד שהיו ברובם בעלי מקצועות חופשיים: רופאים, רוקחים ומדפיסים והביאו עימם מומחיות בתחומים רבים דוגמת אמנות האריגה, הובילו לפריחה כלכלית ורוחנית.

לאחר גירוש ספרד ופורטוגל בסוף המאה ה-15, הייתה סלוניקי למרכז היהודי הספרדי הגדול ביוון, עת הגיעו אל סלוניקי עשרות אלפי יהודים, בהם רבי יוסף טאיטאצאק שהקים בה ישיבה גדולה, בה למדו בין השאר רבי משה אלשיך, רבי שמואל די מדינה (מהרשד"ם), רבי אליעזר אשכנזי, רבי שלמה אלקבץ, רבי יצחק אדרבי (מחבר שו"ת דברי ריבות), רבי אישטרוק אבן שאנג'י והרב אברהם די בוטון בעל "לחם משנה".

במהלך 50 השנים שלאחר גירוש ספרד והגעת היהודים מחצי האי האיברי לסלוניקי, שינתה העיר

כך ראו עיני

מאוחר יותר, לאחר שעלה לארץ ישראל היה לעורך בעיתון Palestine Post הידוע כיום בשמו The Jerusalem Post. היו לו בעיתון טורים קבועים, וכן כתב בעיתון כתבות על נושאים שונים ואף תרם מפרי עטו לעיתון היהודי-הגרמני Aufbau.

חזקל צבי קלצל הגיע לסלוניקי בשנת 1911 ושהה בעיר כמורה כשנה או מעט פחות. בשנת 1920 פירסם את ספרו "בסלוניקי", הכתוב בגרמנית פואטית מרשימה, ובו שזר את רשמיו משהותו בעיר. "בסלוניקי" נכתב על פי הסוגה של ספרות המסעות, סוגה שהיתה אהובה מאוד בתקופתו על הקוראים ועל המחבר כאחד.

בראשית המאה העשרים ביקרו בסלוניקי מבקרים שהעלו בספרי מסעות שכתבו את רשמיהם מביקורם בעיר.

בין המבקרים בסלוניקי בתקופה זו אנו מוצאים גם מורה יהודי-גרמני צעיר בשם חזקל צבי קלצל (Chaskel Zwi Klötzel), שבא אליה מהמבורג שבגרמניה כדי ללמד את השפה הגרמנית בבית ספר של ארגון "העזרה".

מורה צעיר זה היה ברבות הימים לאחד העיתונאים המוכשרים ביותר בגרמניה, שכתב גם ספרי מסעות וספרי ילדים לילדים יהודים.

הציטוטים בשיעור זה מתוך: סלוניקי היהודית בעיני נוסע יהודי-גרמני בראשית המאה העשרים: העיר סלוניקי. מחברת: יהודית דיסון

עורב, שבת בסלזניקי

מעבר מתנדנדים מן האוניות אל הרציף. בכל המקומות ובכל פינות הרחובות, ובמיוחד באולמות שנבנו למטרה זו מתנהל שוק. אולם שונה הוא השוק המזרחי משוק אירופי. אצלנו [באירופה] הנשים הן הדואגות לצורכי הבית, ואילו בסלזניקי הגברים הם אלה המשחררים את נשותיהם מעול זה, והם בעצמם עורכים את הקניות.

העיר הגדולה עדיין אינה חשה בשבת הממשמשת ובאה. להפך. דומה כי בולמוס העבודה באותן השעות האחרונות שלפני המנוחה נכפל ונשלש. ללא הרף יורדות שרשראות המנופים לתוך תאי המטען בבטנן האפלה של אוניות המשא ושל אוניות הקיטור הגדולות. בלי הפסקה גוררים החמאליס החסונים חבילות מטען מעל קרשי

עבת פי

איך נראה יום שישי
שלך?

לכבוד שבת

השוק החשוב ביותר, הוא שוק הדגים, נפתח רק בשעות אחר הצהריים של יום שישי, כאשר חוזרים הדייגים היהודים מן הים הפתוח אל הנמל. לדייגים אלה אין בדרך כלל אלא סירתם, ועימה הם מפליגים כל השבוע ונמצאים בים או בנמלים של החוף היווני, ולעתים אף בנמלים הנמצאים לאורך החופים באסיה הקטנה כדי למכור את שללם. אך ביום שישי חוזרים כולם לעיר מולדתם. גם אלה מן הדייגים שאין להם בית משלהם בעיר מבליים בסלוניקי את יום השבת.

כבר בשעות לפני הצהריים מתחילות הספינות הראשונות לשוב לנמל ועוגנות ליד הרציף. ככל שמתקדם הזמן גדל מספר השבים, עד שלבסוף נחות להן בנמל סירה ליד סירה, צי מוזר קטן. בשעה זו ניתן לראות לעתים קרובות מחזה נחמד של תחרות בין סירות מיפרש. שתי סירות או יותר נפגשות לפני המפרץ וכל אחת מנסה להגיע ראשונה לרציף. כמו עופות מים גדולים ומוזרים נגררות הן מעל פני הים, ומפרשיהן המשולשים

הגדולים מנופחים לגמרי על ידי הרוח. הספנים משלהבים זה את זה בקריאות כאילו בכך יש בידם כדי לזרז את הנסיעה. בקו ישר לגמרי אצות הסירות אל המזח. הרואה את המחזה הזה בפעם הראשונה חושב שעוד מעט קט תתנפצה הסירות אל חומת הגרניט של הנמל. ואולם ברגע האחרון מוריד הספן את המיפרש. הספינה הקטנה מגיבה בצייטנות ללחיצת ההגה, ומבלי להתנגש היא עוגנת לאורך המזח. חרטומי כל הסירות פונים לכיוון העיר וירכתיהן לכיוון הים. על מרצפות הרציף הלוחטות מחום השמש נערמים הדגים בקשקשיהם הכסופים ומסביבם נדחקים הקונים, וכל אחד מתאמץ להשיג לו לכבוד השבת את הדג היפה ביותר - - -

בנמל מייללים הצופרים המודיעים על סיום העבודה. המנופים חדלים מלהסתובב, רעש השרשראות נדם ושיירות יורדים החמאליס מן האוניות, לעתים לקול גידופים וחרפות של הקברניטים, אשר בגלל השבת חייבים להישאר בנמל לעוד עשרים וארבע שעות

נדמה שהזוא נמצא באגדה...

למטה, ב"קאיי" [רציף] מתנועעות להן סירות הדייגים על הגלים. השמש שקעה מזמן והחושך בחוץ הולך ומתעצם, ואילו הבתים מוארים בעששית שמן ורב בהם האור לכבוד השבת.

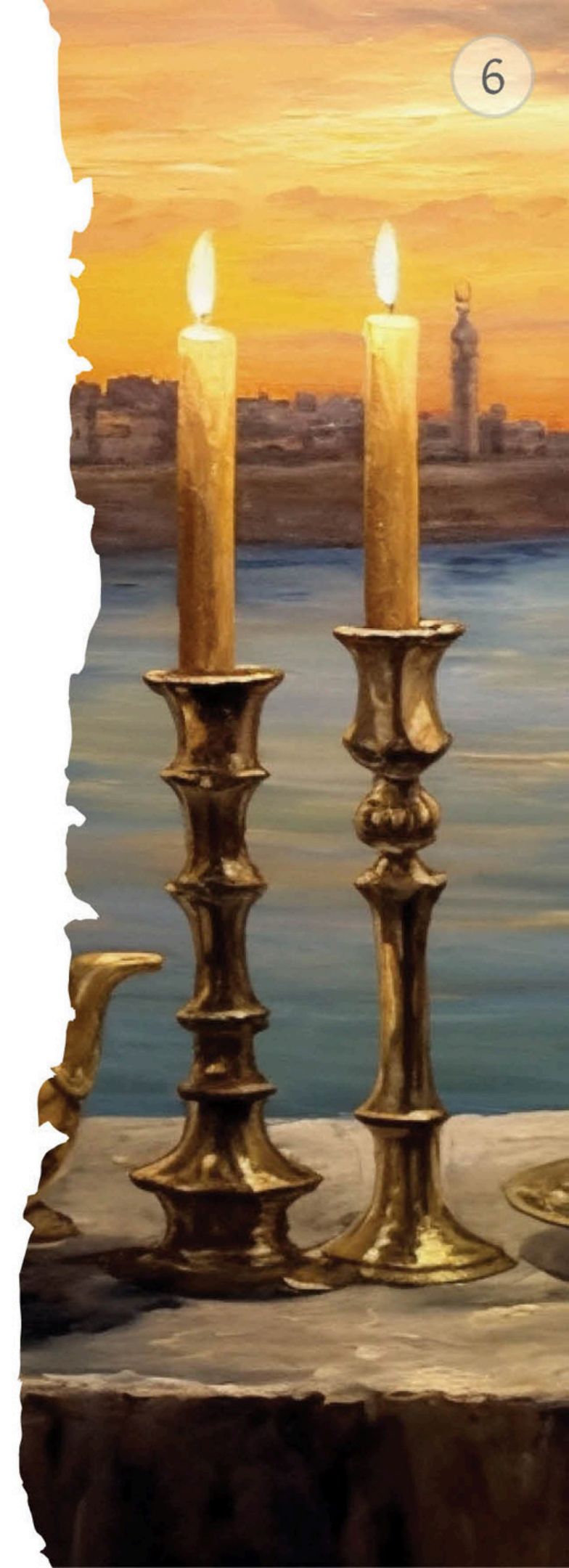
שעה זו היא שעה יפה לצאת בה לפיסת לשון היבשה הקטנה הפולשת לים. עכשיו חושך מוחלט מסביב. למסתכל לכיוון העיר נדמה שהזוא נמצא באחת האגדות של סיפורי אלף לילה ולילה, בעיר קסמים. מאות ומאות אורות נוצצים ממדרוני ההר. בכל בית יהודי מוארים החלונות. אור יקרות, שאין לתאר יפה ממנו, מקדם בברכה כל פעם את פני שבת המלכה בהיכנסה לעיר היהודית הזו. לא רק האורות מקדמים פניה אלא גם הזמירות העולות ובוקעות לכבודה מאלפי גרונות ויוצאות מבעד לחלונות הפתוחים ומתנועעות על המים כמקהלה הרמונית אחת גדולה.

הילדים המוכנים ראשונים יוצאים לרחוב – הבנים בחלוקים נקיים ופ'ז מגוהץ על ראשיהם, והבנות בשמלות נקיות, שעליהן סינרים נקיים ובשערן היפה שזורים סרטי משי גדולים. מנהג היה בסלוניקי לתת לילדים סוכריות לכבוד שבת, לפני שהולכים לבית הכנסת. הילדים המחכים לאבותיהם מתחילים בינתיים במסחר ער של דברי המתיקה שקיבלו.

בין כך ובין כך מסיימים המבוגרים את הכנותיהם לשבת. הכול לבושים בגדי חג – המבוגרים בלבוש ספרדי מסורתי והצעירים יותר בבגדים אירופיים.

הכול הולכים לבתי הכנסת המרובים שבעיר, שכמה מהם אף עתיקים מאוד....

בשוב הגברים מהתפילה מתיישבים בכל הבתים לסעודת שבת. עתה העיר שקטה לגמרי – כאילו מתה. רק שוטרים מסיירים ברחובותיה בצעדים כבדים ואיטיים.

מהי שבת עכזרר?

בְּדַרְכֵי הָאֱלֹהִים

יְקִימוּהוּ ה' לֹא לְעַם קְדוֹשׁ כִּי אֲנִישׁוּ
 נִשְׁבַּע לָךְ כִּי תִשְׁמֹר אֶת מִצְוֹת
 ה' אֱלֹהֶיךָ וְהִלַּכְתָּ בְּדַרְכֵינוּ.
 (דברים כה, ט)

חושבים על כה

כיצד אפשר ללכת בדרכיו של
אלוקים?

מזדל להיקוי

"מה הקדוש ברוך הוא נקרא רחום, אף אתה היה רחום;
מה הקדוש ברוך הוא נקרא חנון, אף אתה היה חנון;
מה הקדוש ברוך הוא נקרא צדיק, אף אתה היה צדיק;
מה הקדוש ברוך הוא נקרא קדוש, אף אתה היה קדוש"
(ספרי עקב יא, כב).

והענין כולו לומר שנלמד נפשנו ללכת בפעולות טובות
כאלו ומדות נכבדות, אשר יספר בהם יתברך על דרך
משל לומר שמתנהג במדות טובות אלו עם בריותיו.
והוא ברוך הוא יתעלה על כל עליו גדול, שאין בנו כח
ודעה להשיג גדל מעלתו ורב טובו, ולא בכל הנבראים...
אבל הענין באמת על הדרך שזכרנו, כלומר שהן המדות
המעלות שמתנהג עם בריותיו ויש לנו ללמד ולעשות כל
דרכינו בדמיונו (ספר החינוך מצווה תריא).

כל הזויית האדם

כי מצוות 'והלכת בדרכיו והווה דומה לו' כלל גדול הוא בכל התורה והמצווה, והאדם מצווה ללכת בדרכיו, להידמות אליו ולהגיע לסוף סופה של השלמות. האם אפשר הוא הדבר?

אלא זו דרך לעליה ונקודת המטרה לשלמות. עליו ללכת בדרך זו מדרגה אחר מדרגה, עליה אחר עליה, ולא רק יום או יומיים אלא כל ימיו עלי חלד. אין זה ציווי על פרט אחד מסוים אלא מצווה כללית המקפת את כל הזויית האדם ואת כל התורה והמצווה (תורת אברהם, רבי אברהם גרוזדינסקי).

סימני ררק

בשלב זה אנו מבינים את מצוות 'והלכת בדרכיו' כמצווה המורה לנו לאן לכוון. כמובן שאין לנו אפשרות להיות ממש כמו אלוקים, אבל אנו יכולים לנסות לנהוג כמוהו ולשאוף אל השלמות.

רבי אברהם גרוזדינסקי (ה'תרמ"ב - כ"ב בתמוז ה'תש"ד; 1884 - 13 ביולי 1944) היה מרבני תנועת המוסר. כיהן כמשגיח של ישיבת כנסת ישראל בסלובודקה (פרבר של קובנה) בליטא. ייסד את ישיבת חברון בארץ ואף עמד בראשה לצד הרב יחזקאל סרנא. בשנים האחרונות לפני השואה כיהן גם כראש הישיבה. נרצח על ידי הנאצים בגטו קובנה.

כפי שנה אלוקים

אבל מצוות שבת כולה אינה אלא הליכה בדרכי ה'. על האדם לשבות בשבת 'כי בו שבת אל מכל מלאכתו אשר עשה'. אין הציווי בשבת סתמי או כללי אלא מפורש. להיות נח ביום השבת כפי שנה אלוקים.

כשאדם מקיים את הפרט הזה ונח ביום הזה כבר הגיע למעלת 'הוי דומה לו'. הוא קיים את ה'הלכת בדרכיו' כראוי – מעת לעת שלם. כל היום וכל הלילה, עובד האדם עבודה רבה בעבודת העליה להתדמות אליו יתברך. הישנה עליה גדולה מזו? (תורת אברהם – המשך)

אזכריק אז כה

מדוע השביתה ממלאכה בשבת כל כך משמעותית?

מתכון לאושר

החוויה האופפת של השבת מספקת לנו את המסגרת, את המרחב ואת ההכוונה לברוא את עצמנו. היא נותנת לנו את התבונה להצליח במאמץ האדיר הזה. היא מביאה איזון לחיינו. היא מזכירה לנו שאיננו יכולים להיות רק יצרני ומעצבי העולם הגשמי **שבחוץ**. פעם בשבוע עלינו לעצור ולמקד את האנרגיה היצירתית שלנו **פנימה**.

כשאנו מרפים מכל העבודה היצירתית החיצונית אנו יכולים להתמקד בעבודה יצירתית פנימית – בפיתוח של עצמנו ושל מערכות היחסים היקרות לנו ביותר.

באמצעות תהליך הבריאה העצמית הזה מעניקה לנו השבת גם מתכון אלוקי למציאת אושר.

(הרב וורן גולדשטיין, יום לברוא את עצמך).

כלים של השפעה

...השבת מזכירה לנו שההישגים החשובים ביותר שלנו – אי אפשר לנגוע בהם, למדוד אותם או לתמחר אותם.

"היצירה הגדולה ביותר שלנו – היא אנו עצמנו..."
(הרב וורן גולדשטיין, רבה של דרום אפריקה).

אחשבות se אנהיאות

כיצד ניתן להפוך יום של התנהלות 'פסיבית' – שביתה ומנוחה, ליום של יצירה אקטיבית פנימית, יום של בניה עצמית, שלמות ובחירה להפוך לאדם טוב יותר?

מנדחה ככה

